

УДК 37.01:355.233 (477)

## ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗА КОРДОНОМ

**кандидат педагогічних наук, Тогочинський О. М.**

Департамент по роботі з персоналом Державної пенітенціарної служби  
України, начальник Департаменту, м. Київ

*У статті охарактеризовано основні підходи до вивчення соціальної компетентності за кордоном, зокрема дослідження соціальної компетентності, що велися в контексті соціологізації, теорії комунікації та соціального інтелекту. З'ясовано, що вчені вбачають значення соціальної компетентності у тому, що вона дозволяє людині налагодити ефективну взаємодію в особистому та професійному житті на основі позитивного ставлення до себе та інших.*

*Ключові слова: соціальна компетентність, соціологізація, комунікація, соціальний інтелект, взаємодія.*

*кандидат педагогических наук Тогочинский А. М. Основные подходы к исследованию социальной компетентности за границей / Департамент по работе с персоналом Государственной пенитенциарной службы Украины, начальник Департамента, г. Киев*

*В статье охарактеризованы основные подходы к изучению социальной компетентности за границей, в частности исследования социальной компетентности, которые велись в контексте социологизации, теории коммуникации и социального интеллекта. Ученые значение социальной компетентности видят в том, что она позволяет человеку поддерживать эффективное взаимодействие в личной и профессиональной жизни на основе положительного отношения к себе и другим.*

*Ключевые слова: социальная компетентность, социологизация, коммуникация, социальный интеллект, взаимодействие.*

*PhD in Pedagogy Tohochynskyi A. M. Basic approaches to the study of social competence abroad / The Department of Human Resources of the State Penitentiary Service of Ukraine (Kyiv), Ukraine. The Head of the Department, Kyiv.*

*The article deals with the main approaches to the study of social competence abroad, including studies of social competence, which were held in the context of sociologization, communication theory and social intelligence. It was found that scholars see the value of social competence in that it allows a person to establish effective cooperation in the personal and professional lives through positive attitudes towards themselves and others.*

*Keywords: social competence, sociologization, communication, social intelligence, interaction.*

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Соціальна компетентність є важливою складовою готовності офіцера органів внутрішніх справ до професійної діяльності. Соціальна компетентність працівників органів внутрішніх справ як інтегрована особистісна властивість охоплює систему їх соціальних ціннісних орієнтацій, соціальних і психологічних знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективну комунікацію і виконання соціальних ролей у професійному та криміногенному середовищі, здатностей до професійної і соціальної адаптації та самореалізації, спільної командної діяльності. Уміння і навички – складові соціальної компетентності – дозволяють офіцерові ОВС відповідально та конструктивно вирішувати професійна та життєві проблеми і конфліктні ситуації, загалом підвищуючи ефективність виконання ними завдань професійної діяльності.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор.** Поняття соціальної компетентності стає предметом активного зацікавлення у педагогіці

з 90-х років ХХ-го ст. в контексті дискусії про якість професійної освіти, про те, яким повинен бути фахівець. Важливість соціальної компетентності очевидна при виконанні завдань професійної діяльності у сфері «людина – людина», при виконанні функцій громадянина, сім'янина, для особистісного самовдосконалення. З огляду на це дослідження соціальної компетентності набуло міждисциплінарного характеру. Дослідники Н. Бібік та І. Єрмаков, Л. Лепіхова, І. Сингаївська, Л. Сохань вивчають різні аспекти соціально-психологічної компетентності вчителя та життєвої компетентності особистості. Вчені звертають увагу також на особливості формування соціальної компетентності у представників різних соціальних та вікових груп. Йдеться про роботи М. Гончарової-Горянської (соціальна компетентність дошкільнят), М. Докторович (формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї), І. Печенко (соціалізація дітей в умовах сільських навчально-виховних комплексів), Е. Позднякової (формування соціальної компетентності учнів з обмеженими можливостями здоров'я засобами проектної діяльності).

Учені підкреслюють, що соціальна компетентність особистості пронизує всі сфери життєдіяльності людей, вона проявляється в духовній, громадянській, професійній сферах як орієнтація особистості на співробітництво, на кооперацію спільних зусиль, на гармонічне поєднання інтересів. Значення формування соціальної компетентності, на думку дослідників, полягає у тому, що людина в сучасних умовах залучена в широкі соціальні відносини й зв'язки, виконує складні соціальні дії, які повинні узгоджуватись з потребами та інтересами інших людей.

Що стосується формування соціальної компетентності представників правоохоронних органів, слід зазначити, що на сьогодні вчені розглядають лише окремі її аспекти. Це праці, у яких розглядаються проблеми професійної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів (О. Барабанщиков, В. Лефтеров, С. Полторак, С. Сливка, І. Томків, Г. Яворська та ін.) [10] та особливості формування у майбутніх фахівців професійно значущих якостей (В. Балашов, І. Грязнов, О. Діденко, І. Радомський, О. Тімченко, Т. Трегубенко,

В. Ягупов та ін. [2]), а також роботи О. Александрова, М. Ануфрієва, В. Барка, Ю. Ірхіна, Л. Казміренка, О. Скакун, Г. Юхновця [6], де здійснено професіографічний опис діяльності працівників різних підрозділів внутрішніх справ та звертали увагу на соціальний аспект їх діяльності. Учені загалом визначають соціальну компетентність як важливу передумову ефективного виконання правоохоронними органами завдань професійної діяльності.

**Метою статті** є дослідження історії вивчення проблем соціальної компетентності за кордоном.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Історія вивчення проблем соціальної компетентності має досить тривалу історію. Започаткували дослідження цієї проблеми представники західної соціології, а потім соціальної психології. Спочатку цю проблему розглядали загалом в контексті дослідження особливостей соціалізації. Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, Г. Тард звертали увагу на велике значення суспільства, яке, на їх думку, є суб'єктом соціалізації та намагається сформувати людину «за своїм зразком», відповідно до властивої йому культури. Е. Дюркгейм, визнаючи пріоритет суспільства в процесі соціалізації людини, розглядав останню як об'єкт соціалізуючих впливів суспільства [3].

У своїй соціологічній теорії функціонування суспільства Т. Парсонс, описуючи процеси інтеграції людини в соціальну систему, звертав увагу на значення інтерналізації культури суспільства, у якому живе людина, необхідності освоєння відповідних орієнтацій для задовільного функціонування в соціальних ролях. Французький соціолог Г. Тард одним з перших звернув увагу на зростання ролі комунікативних засобів: друку (газет), телефону, телеграфу. Він розглядав їх, особливо газети, важливим фактором інтеграції й соціального контролю [8]. Слід зазначити, що ці вчені трактували соціалізацію лише як наслідування індивідом соціальних ролей, норм і цінностей того суспільства, до якого він належить, не враховуючи важливості особистісних зусиль суб'єкта, його діяльнісної сутності.

У контексті соціального впливу розглядають соціальну компетентність Ф. Зімбардо, Р. Селман, Дж. Тернер, А. Фернхем, Р. Чалдіні та ін. Учені дослідили окремі фактори формування соціальної компетентності особистості, що їх вони об'єднали під поняттям «соціальний вплив». На думку вчених, соціальний вплив – це всі процеси, за допомогою яких людина, група або клас впливають на думки, установки, поведінку й цінності інших людей, груп або класів.

Для нас важливим є висновок вчених про можливість цілеспрямованого впливу на особистість з метою формування її соціальної компетентності. Учені довели, що результатом соціального впливу є зміна особистості, її поведінкових стереотипів, установок та переконань. У цьому випадку Р. Селман, Дж. Тернер, А. Фернхем, Р. Чалдіні та ін. радять враховувати особистісні характеристики людей, що вступають у взаємовідношення, динаміку й тривалість їх відносин, кількість учасників комунікації, пріоритетні у суспільстві норми і правила, а також обставини соціальної ситуації.

Загалом слід зазначити, що ці вчені трактували соціалізацію лише як наслідування індивідом соціальних ролей, норм і цінностей того суспільства, до якого він належить, не враховуючи важливості особистісних зусиль суб'єкта, його діяльнісної сутності.

У свою чергу представники гуманістичної психології соціалізацію розглядають як потенціал, здатності та уміння особистості долати негативні тенденції впливу середовища, що заважають її саморозвитку й самоствердженню. А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс та ін. звертають увагу на важливість у процесі самоактуалізації «Я-Концепції», самореалізації людиною своїх потенцій і творчих здібностей [5]. У цьому випадку, як бачимо, йдеться про такі важливі складові соціальної компетентності, як здатність людини до подальшого особистісного й соціального розвитку, що передбачає певні процеси адаптації, індивідуалізації й інтеграції. Особистість з високим рівнем самоактуалізації включена у широкі соціальні зв'язки, активна і гнучка, володіє адекватною самооцінкою, самодостатня, добре адаптована, має розвинене

почуття власної гідності. Вона може адекватно адаптуватися до соціальних змін, уміє здійснити правильну оцінку ситуації, прийняти правильні рішення з урахуванням обставин.

Правда, слід підкреслити, що головним критерієм соціалізованості, або успішності в суспільстві, вчені вважають не ступінь пристосованості чи конформізму особистості, а ступінь її незалежності, упевненості, самостійності, ініціативності, що й забезпечує справжнє соціокультурне відтворення в суспільстві. А. Реан та Я. Коломінський щодо цього зазначають, що самоактуалізації сприяє робота (А. Маслоу), служіння справі чи любов до іншої людини, в якій людина виявляє, «здійснює» себе (В. Франкл), а утвердження власного життя, щастя, свободи людини полягає в її здатності любити, причому любов неподільна між «об'єктами» і власним «Я» (Е. Фромм). Дослідники також зазначають, що метою людського снування є власне вдосконалення і благополуччя інших людей, тому що пошук одного лише «особистого щастя» приводить до егоцентризму, а постійне прагнення до «вдосконалення інших» не приносить нічого, крім незадоволення (І. Кант) [7, с. 36].

Загалом аналіз зазначених праць дозволяє стверджувати, що, розглядаючи соціалізацію як процес входження особистості в світ людських відносин, людської культури, її можна вважати основою розвитку соціальної компетентності. У такому випадку соціальна компетентність передбачає активне освоєння й присвоєння людиною соціальних норм, правил, необхідних для ефективної соціальної взаємодії. Очевидно, що за такого підходу соціальну компетентність можна розглядати і як результат, і як умову успішної соціалізації: чим вищим буде рівень сформованості соціальної компетентності, тим легше відбуватиметься процес соціалізації, тим успішнішими будуть міжособистісні взаємодії.

До наступного напрямку дослідження соціальної компетентності слід зарахувати таких вчених, як Ю. Хабермас, А.-Н. Перре-Клемон, П. Бергер, Т. Лукман та ін. Зокрема німецький соціолог Ю. Хабермас вважає, що для належної організації сучасного суспільства, суспільного відновлення велике

значення має моральність як основа міжлюдських відносин. Важливим засобом соціалізації Ю. Хабермас називає комунікацію, тому що через сприйняття, рефлексію, інтерпретацію висловлювань інших людей, комунікація допомагає досягти консенсусу, взаємодіяти учасникам як рівноправним соціальним партнерам [9].

Дослідники Дж. Мід, Ж. Піаже, А.-Н. Перре-Клемон розкрили роль соціальних взаємодій в розвитку індивіда. Французький учений А.-Н. Перре-Клемон показав значення соціальної взаємодії в розвитку інтелекту дітей. Він вважає, що хоча інтелектуальні структури мають біологічний корінь, але водночас інтелектуальний прогрес є рівною мірою й продуктом соціальної взаємодії. Соціальні взаємодії дослідник розглядає як фактор, що впливає на розвиток індивіда до виникнення кооперації.

У свою чергу представники символічного інтеракціонізму (Г. Зіммель, Є. Гоффман, Х. Блумер, Д. Мід) вказували на велике значення самої людини у процесі соціалізації. Зокрема Г. Зіммель зазначав, що суспільство побудоване на обміні жестами й символами: інтеракції здійснюються за допомогою мови, через обмін жестами, символами, а тому саме завдяки значимим символам люди легше представляють наслідки своєї поведінки з погляду інших і легше адаптуються до їхніх очікувань. Дослідник Д. Мід, розробляючи напрямок, що одержав назву символічного інтеракціонізму (від англ. interaction – взаємодія), центральним поняттям соціальної психології вважав міжіндивідуальну взаємодію. На його думку, своєрідність наявних у того або іншого індивідуального «Я» реакцій і способів дій залежать від різноманітності систем взаємодії, у яких «Я» бере участь.

Загалом дослідники підкреслюють, що індивідуальне «Я» набуває соціальної якості у комунікаціях, у міжособистісному спілкуванні усередині первинної групи (сім'ї, групи однолітків, сусідів), тобто при взаємодії. Відповідно до поглядів зазначених вчених, соціалізація є результатом міжособистісного спілкування, тому що саме під час спілкування особистість у результаті багатообразних взаємодій з навколишнім світом (інтеракцій) формує

своє «Я». З огляду на те, що дослідники визначали зрілість людини як досягнення нею комфортності в усталеній соціальній системі, її добровільне підпорядкування прийнятим у системі установкам і цілям, можна стверджувати, що соціальна компетентність, на їх думку, свідчить про ступінь залучення особистості до участі в суспільному житті, розуміння нею культури соціуму, визнання норм поведінки в колективах, виконання різних соціальних ролей, тобто охоплює відповідний рівень засвоєння соціального досвіду.

Учені П. Бергер і Т. Лукман у межах феноменологічної теорії вважали, що предметом соціологічних знань має бути не теоретичне, а повсякденне знання. Їх концепція «соціального конструювання реальності» передбачала необхідність вивчення процесів створення, зберігання, поширення й використання різних типів знання соціальними групами й класами, інституціональні форми функціонування й розвитку знання. Можна стверджувати, що соціальна компетентність, з точки зору цих вчених, передбачає насамперед обізнаність із соціальними процесами, розуміння сутності зіткнень в соціумі, наприклад, взаємного нерозуміння між людьми, що належать до різних соціальних прошарків, сутності та наслідків виходу зі свого соціального стану для розуміння людей з інших станів та ін. [1, с. 111]. Важливим фактором, на думку вчених, що визначає характер соціальної взаємодії людей у повсякденному житті, є мова. П. Бергер і Т. Лукман зазначають, що «дуже важлива характеристика мови міститься у виразі про те, що люди повинні говорити про себе доти, поки вони себе достатньо не пізнають» [1, с. 67].

Загалом можна стверджувати, що з 70-х років XX ст. соціологи почали досліджувати соціальні фактори у зв'язку з комунікативними процесами. Вчені трактують комунікацію як одне з найцінніших соціальних утворень, як базову умову суспільного життя, як засіб створення соціальних цінностей. Дослідники вказують на важливість одержання особистістю інформації про систему усталених соціальних норм і цінностей. Саме комунікація як розгалуженіший процес суттєво впливає на функціонування соціуму. На думку соціологів, через

комунікацію виявляються зв'язки між об'єктами структури суспільства й динаміка суспільного розвитку, саме через комунікацію можна краще дослідити зв'язки і відносини різних соціальних суб'єктів – окремих особистостей, малих і великих соціальних груп – класових, національних, етнічних та ін.

Досить часто у працях західних дослідників поняття соціальної компетентності пов'язують з такими поняттями, як «соціальна перцепція» (Дж. Брунер), «соціальне мислення» (Д. Майєрс, Ж. Годфруа), «соціальна обдарованість» (Г. Олпорт), «соціальний інтелект» (М. Аргайл, Дж. Гілфорд, Е. Торндайк). Так, наприклад, М. Олпорт пов'язує соціальну обдарованість зі здатністю робити швидкі, майже автоматичні судження про людей, прогнозувати імовірні реакції іншої людини. Г. Олпорт вважає, що соціальний інтелект є особливою здатністю (соціальним даром) правильно оцінювати людей, прогнозувати їх поведінку та налагоджувати гармонійні міжособистісні відносини. Дослідник, виокремлюючи набір якостей, котрі допомагають розуміти інших людей, зараховує соціальний інтелект до системи цих якостей як окрему здатність [5].

У свою чергу Е. Торндайк визначає соціальний інтелект як здатність до прогнозування міжособистісних відносин, що допомагає мудро поводитись в в ситуації взаємодії. Учений розглядає соціальний інтелект як здатність домагатися успіху в міжособистісних відносинах, впливати на інших людей, загалом поводитися мудро в людських взаєминах [13]. Власне саме Е. Торндайка вважають творцем теорії соціального інтелекту.

Дослідник М. Аргайл у праці «Соціальні ситуації» звертає увагу на психологію міжособистісної поведінки та веде мову про соціальний інтелект і соціальну компетентність як систему знань про соціальну дійсність та про себе, систему складних соціальних умінь і навичок взаємодії, сценаріїв поведінки в типових соціальних ситуаціях [11].

Ці вчені розглядають соціальний інтелект як психологічний феномен. З іншої сторони, у межах організаційної психології соціальний інтелект вивчають і як груповий феномен. Загалом вивчення соціального інтелекту, на думку

вчених, визначає успішність соціального пізнання, соціальної взаємодії та соціальної адаптації, допомагає визначити ефективні взаємини людини з іншими людьми. Вивчення особливостей соціального інтелекту допомагає краще розуміти вчинки, дії людей, їх невербальну реакцію, що необхідно для представників професії типу «людина – людина». У цьому контексті слід вказати, що, на відміну від соціального інтелекту, соціальна компетентність передбачає не тільки сформованість знань і розумових навичок, але й опанування способів оперування знаннями, інтерпретації, ефективність та адекватність дій у різних складних ситуаціях.

Як бачимо, в західній соціальній психології соціальну компетентність трактують як здатність людини ефективно й адекватно вирішувати різні проблемні ситуації, як повсякденну ефективність у взаємодії іншими людьми, як досягнення відповідних соціальних цілей у специфічних соціальних умовах, як здатність використовувати свої ресурси та ресурси соціуму для особистісного розвитку. Соціальна компетентність у всіх цих випадках передбачає насамперед здатність досягати компромісу між своїми цілями самореалізації й цілями інших людей, що є основою соціальної адаптації. Загалом можна стверджувати, що західна соціальна психологія розглядає соціальну компетентність насамперед як здатність досягати цілей при взаємодії з іншими, підтримуючи з ними гарні відносини в будь-якій ситуації.

Далі, вже з другої половини минулого століття, проблеми соціальної компетентності стали предметом ґрунтовного зацікавлення не тільки соціальної психології, але й таких наукових напрямів, як маркетинг й менеджмент, управління персоналом, організаційна психологія, психологія розвитку, медична психологія й психотерапія. Такий інтерес до проблем соціальної компетентності В. Хутмахер пояснює тим, що саме соціальна компетентність забезпечує взаємодію зі світом через здатність ухвалювати необхідні рішення, брати на себе відповідальність, вирішувати конфлікти ненасильно, брати участь у підтримці й поліпшенні демократичних інститутів, тобто загалом налагоджувати гармонійні відносини зі світом [12].

Сучасні соціологи звертають увагу на уміння людини протистояти викликам сьогодення. Зокрема Е. Фромм у творі «Втеча від свободи» дав аналіз нестерпних суперечностей у соціальному та особистому житті людей модерного часу. Вчений терміном «соціальний характер» позначив сукупність реакцій та адаптивних стратегій людини до соціальної реальності. Сучасні соціологи та філософи намагаються з'ясувати особливості «соціального характеру» людини сьогодення, її здатності протистояти тоталітаризму (Г. Аренд, Л. Колаковський), долати соціальні проблеми через знайдення та збереження ідентичності в епоху глобалізму (Л. Донскіс), протистояти моральній сліпоті (З. Бауман) через суспільну горизонтальну самоорганізацію (М. Вівьорка). Можна стверджувати, що сучасні дослідники ототожнюють соціальну компетентність насамперед зі здатністю долати соціальні проблеми.

Найвідомішими дослідниками соціальної компетентності на сьогодні є Х. Вайт, У. Канніг, С. Лірг, Б. Лойд, К. Мічон, К. Райс, У. Фінгстен та ін. Дослідники розглядають соціальну компетентність як такий ресурс особистості, що визначає її соціальну поведінку й відносини. Учені серед характеристик соціальної компетентності називають здатність бути в злагоді з іншими людьми загалом; володіння соціальними методами, що дають можливість людині тримати себе вільно й невимушено у товаристві інших людей; знання соціальних питань і проблем; сприйняття стимулів від інших членів соціальної групи; здатність розуміти настрої незнайомих людей, їхні особистісні характеристики.

Важливо також вказати на практику формування соціальної компетентності представників правоохоронних органів за кордоном. Наприклад, у США серед трьох службових функцій поліції в суспільстві, зокрема таких як примушення до виконання законів, боротьба зі злочинністю та охорона громадського порядку, найбільш складною з огляду на об'ємність та різноаспектність заходів прийнято вважати функцію охорони громадського порядку. З огляду на це професіоналізм поліції в першу чергу пов'язується з удосконаленням її діяльності в сфері охорони громадського порядку, тобто

надання «соціальних» послуг населенню. Йдеться про уміння поліції підтримувати тісні контакти з населенням, що підвищує превентивні можливості в боротьбі зі злочинністю.

Найважливішим напрямком підвищення якості роботи правоохоронних органів країн Європейського Союзу прийнято вважати орієнтацію на потреби клієнтів (населення). Тут одержала широке поширення «Концепція суспільної поліції», де визначено, що поліція є не владною структурою, а організацію, яка надає суспільству певні послуги. У рамках «Концепції суспільної поліції» визначено, що при підготовці поліцейських кадрів потрібно орієнтуватися на виконання завдань, актуальних для всіх верств суспільства. «Концепція суспільної поліції» ґрунтується на принципі, відповідно до якого роботу поліції перш за все має схвалювати населення, тому її найважливішою місією має бути забезпечення й захист прав людини. Загалом метою й найважливішими цінностями поліції визначено суспільні пріоритети, а необхідною умовою її діяльності – підзвітність населенню, відповідальність конкретних посадових осіб поліції, а не організації, відкритість поліції й тісна взаємодія поліції й населення.

У Європейському Кодексі поліцейської етики зазначено, що у демократичних суспільствах, заснованих на принципах законності, поліція забезпечує різні послуги соціального характеру. Йдеться про те, що у демократичних державах поліція сприяє підтримці цінностей демократії, і сама сповідує ці цінності. При цьому зв'язок між поліцією й громадськістю є ключовим елементом у будь-якій демократичній країні, бо у суспільствах цього типу поліція відповідає не тільки перед державою, але й перед населенням, і її ефективність значною мірою обумовлена підтримкою з боку населення.

З огляду на це там особливу увагу приділяють проблемі формування соціальної компетентності представників поліції. У Кодексі поліцейської етики закріплено загальні демократичні засади підготовки кадрів, тут визначено, що підготовка поліцейських кадрів повинна бути заснована на фундаментальних цінностях демократії, верховенстві права й захисту прав людини [4].

Важливими предметами базової підготовки, підвищення кваліфікації та підготовки керівних кадрів визначено психологію й навчання дій у конфліктних ситуаціях, управління (основні принципи), а також соціологію, політичні науки, адміністративне управління та ін.

Загалом при підготовці поліцейських кадрів країн Європейського Союзу передбачено велику увагу приділяти поліцейській етиці й правам людини як альтернативи застосуванню сили й вогнепальної зброї. Акцент зроблено на навчання шляхів і засобів мирного врегулювання конфліктів, вивчення та розуміння поведінки великих мас людей і методи переконання, ведення переговорів і посередництва. Серед універсальних принципів та юридичних цінностей, що стосуються діяльності поліції, тут прийнято концепції поліцейської етики, принцип відповідальності офіцерів поліції перед населенням і міжнародним поліцейським співробітництвом. Зазначені юридичні принципи роботи поліції в країнах-членах Європейського Союзу є невід'ємною частиною основних програм підготовки поліцейських кадрів.

**Висновки.** Аналіз досліджень зарубіжних вчених дозволяє стверджувати, що соціальна компетентність є складним і міждисциплінарним поняттям, яке обумовлює різноманітність напрямків її дослідження. У зарубіжній психології дослідження соціальної компетентності велися в контексті соціологізації (Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, Г. Тард, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс), соціального впливу (Р. Селман, Дж. Тернер, А. Фернхем, Р. Чалдіні), значення комунікації (Ю. Хабермас, А.-Н. Перре-Клемон, Д. Мід, П. Бергер, Т. Лукман) та особливостей соціального інтелекту (М. Аргайл, Ф. Вернон, Дж. Гілфорд, Е. Торндайк). Вчені одностайні щодо того, що соціальна компетентність дозволяє налагодити людині ефективну взаємодію в особистому та професійному житті на основі позитивного ставлення до себе та інших.

**Перспективами подальших наукових розвідок** є дослідження історії вивчення проблем соціальної компетентності у педагогіці, соціології та психології на пострадянських теренах.

### Список використаних джерел:

1. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман : пер. с англ. Е. Д. Руткевич. □ М. : Academia-Центр ; Медиум, 1995. □ 323 с.
2. Діденко О. В. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ / О. В. Діденко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України . □ 2014. □ Вип. 3. □ Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps\\_2014\\_3\\_6.pdf3](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2014_3_6.pdf3).
3. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение : пер. с фр. / Э. Дюркгейм ; сост., послесл. и примеч. А. Б. Гофмана. – М. : Канон, 1995. – 352 с. – (История социологии в памятниках).
4. Європейський кодекс поліцейської етики [Електронний ресурс] / Прийнятий Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 року. – Режим доступу : <http://polis.osce.org/library/f/2687/1492/CoE>
5. Олпорт Г. Становление личности. Избранные труды / Г. Олпорт. ; под общей редакцией П. А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2002. – 462 с.
6. Професіографічний опис основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України : практичний посібник / [В. І. Барко, Ю. Б. Ірхін, Т. В. Нещерет та ін.]. – К. : Київський нац. ун-т внутр. справ ; ДП «Друкарня МВС», 2007. – 100 с.
7. Реан А. А. Социальная педагогическая психология / А. А. Реан, Я. Л. Коломинский. – СПб. : Издательство «Питер», 2000. – 416 с. – (Мастера психологии).
8. Тард Г. Социальные законы / Г. Тард : пер. с фр. Ф. Шипулинского. – 2-е изд. – М. : КД Либроком, 2009. – 63 с.
9. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Ю. Хабермас : пер. с нем. под ред. Д. В. Складнева, послесл. Б. В. Маркова. – СПб. : Наука, 2000. – 380 с. – (Слово о сущем).
10. Яворська Г. Х. Теоретичні та методичні засади формування соціально-професійної зрілості курсантів вищих навчальних закладів МВС

України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Г. Х. Яворська ; Ін-т педагогіки і психології профес. освіти АПН України. – К., 2006. – 45 с.

11. Argyle M. Social situation / M. Argyle. – Cambridge e. a., 1981. IX. – 453 p.

12. Hutmacher W. Key competencies for Europe : [report of the symposium] / W. Hutmacher // Secondary education for Europe (Berne, 27–30 March 1996). – Strasburg, 1997. – P. 124–128.

13. Thorndike E. L. Intelligence and its use / E. L. Thomdike // Harper's Magazine. – № 140. – 1920. – P. 227–235.

### References:

1. Berger P. Sozialnoje konsnruirovahije realnosti. Traktat po soziologiji znaniya / P. Berger, T. Lukman : per. s angl. E. D. Runkevich. □ M. : Academia-Zentr ; Medium, 1995. □ 323 s.

2. Didenko O. V. Osoblyvosti vpvadzhehhja kompetentisnogo pidhodu u profesijnu pidgotovku majbutnih ofizeriv u VNZ / O. V. Didenko // Visnik Nazionalnoji akademiji Derzhvnoji prikordonnoji sluzhbi Ukraini . □ 2014. □ Vyp.

3. □ Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps\\_2014\\_3\\_6.pdf3](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2014_3_6.pdf3).

3. Durkgejm E. Soziologija. Jeje prtdmet, metod, prednaznachenije : per. s fr. / E. Durkgejm ; sost., poslesl. i primech. A. B. Gofmana. – M. : Kanon, 1995. – 352 s. – (Istorija soziologiji v pamjatnikah).

4. Jevropejskyj kodeks polizejskoji etyky [Elektronnyj resurs] / Pryjnjatyj Komitetom ministriv Rady Jtvropy 19 veresnja 2001 roku. – Rezhym dostupu : <http://polis.osce.org/library/f/2687/1492/CoE>

5. Olport G. Stanovlenije lichnosti. Izbrannyje trudy / G. Olport. ; pod obshej redakzijej H. A. Leontjeva. – M. : Smysl, 2002. – 462 s.

6. Profesiorafichnyj opys osnovnyh vydiv dijalnosti v prganah vnutrishnih sprav: praktychyj posibnyk / [V. I. Barko, U. B. Irhin, T. V. Neshcheret ta in.]. – K. : Rujivskyj naz. un-t vnutr. sprav ; DP «Drukarnja MVS», 2007. – 100 s.

7. Rean A. A. Sozialnaja pedagogicheskaja psihologija / A. A. Rean, J. L. Kolominskij. – SPb. : Izdatelstvo «Piter», 2000. – 416 s. – (Mastera psihologii).
8. Tard G. Sozialnyje zakony / G. Tard : per. s fr. F. Shypulinskogo. – 2-je izd. – M. : KD Librokom, 2009. – 63 s.
9. Habermas U. Moralnoje soznaniye i kommunikativnoje dejstvije / U. Habermas : per. s nem. pod. red. D. V. Skljadneva, posleslov. B. V. Marcova. – SPb. : Nauka, 2000. – 380 s. – (Slovo o sushchem).
10. Javorska G. H. Teoretichni ta metodichni zasady formuvannja sozialno-profesijnoji zrilosti kursantiv vizchyh navchalnyh zakladiv MVS Ukrainy : avtoref. dys... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / G. H. Javorska ; In-t pedagogiky i psihologii prof. osvity APN Ukrainy. – K., 2006. – 45 s.
11. Argyle M. Social situation / M. Argyle. – Cambridge e. a., 1981. IX. – 453 p.
12. Hutmacher W. Key competencies for Europe : [report of the symposium] / W. Hutmatcher // Secondary education for Europe (Berne, 27–30 March 1996). – Strasburg, 1997. – P. 124–128.
13. Thorndike E. L. Intelligence and its use / E. L. Thomdike // Harper's Magazine. – № 140. – 1920. – P. 227–235.